

རེ་སྒྲོན་དང་སྒྲོབས་པས་འགྱུར་བའི་ཕོ་བྲང་།

——ཕོ་ཏ་ལ།

ཕོ་ཏ་ལ་ནི་བོད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་མཆོན་བྱེད་ཅིག་ཡིན་པ་མ་ཟད་རིག་གནས་ཀྱི་མཆོན་བྱེད་ཅིག་དང་།
ཆོས་ལུགས་ཀྱི་མཆོན་བྱེད་ཅིག་ཀྱང་རེད། འཛམ་གླིང་ལ་ངོ་མཆོག་པའི་རམ་བརྩེད་ལྷན་པའི་ཕོ་བྲང་
འདི་ལྷ་སའི་རྩ་བ་ངོས་སུ་ཡོད་ཅིས་ཀྱིང་། ཕོ་ཏ་ལ་ཞེས་པ་རྒྱ་གར་གྱི་སྐད་དེ་བོད་སྐད་ལ་རེ་བོ་བྱུ་འཛིན་
ཟེར།

ཕོ་ཏ་ལ་དངོས་གནས་པ་ནི་རྒྱ་གར་གྱི་ཕྱགས་སིང་ག་ལའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཤར་སྒྲེའི་ཕྱགས་སུ་ཡོད་ཅིང་།
གནས་དེ་ནི་སྤྱན་རས་གཟིག་ཞིང་ཁམས་ཡིན། དམར་བོ་རིར་ཕོ་ཏ་ལ་ཞེས་བཏགས་པ་ལ་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་
ངོས་ནས་བསམ་རྒྱུ་ཡོད་ལ་རིག་གནས་དང་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ཐད་ནས་ཀྱང་བསམ་རྒྱུ་ཡོད། སྒྲོན་སྤྱན་རས་
གཟིགས་ཀྱི་ཐུགས་བསྐྱེད་པའི་གནས་ཀྱང་ཕོ་ཏ་ལའི་རི་རྩེ་ཡིན་ཞིང་། ད་ལྟ་ཆོས་རྒྱལ་སྤྱབ་ཕྱག་གི་གཡས་
སུ་དེའི་གནས་ཡོད། ལྷ་ཐོ་ཐོ་རི་འདི་རུ་བཞུགས་སྤྱོད་བས་སྤྱོད་བཅན་ཚུང་དུས་ལྷ་སར་ཕེབས་ནས་ཕོ་
བྲང་དཀར་བོ་བཞེངས། དུས་རབས་བདུན་པར་སྤྱོད་བཅན་སྐམ་པོས་དམར་བོ་རིའི་སྐང་ལ་ཕོ་བྲང་
བཞེངས་ཏེ་མིང་ལ་ཕོ་ཏ་ལ་ཞེས་བཏགས། ཆོས་རྒྱལ་སྤྱབ་ཕྱག་གི་རྒྱལ་དུ་ལ་རྩེ་ཞེས་སའི་མཆོད་རྟེན་ཚུང་
དུ་ཞིག་ཡོད་ས་དེ་འཕགས་པ་སྤྱན་རས་གཟིགས་ཀྱི་ཐུགས་བསྐྱེད་ས་ཡིན་ཟེར། ཆོས་རྒྱལ་སྤྱབ་ཕྱག་གི་
བྲག་འདི་ལ་ཆོན་རིག་གིས་དབྱེད་པས་ཤེས་པ་ལྟར་ན་འཁྲུགས་པོ་གཞན་དང་མི་འདྲ་བས་ཆོན་རིག་པ་
ཀུན་ཏུ་ལས་སོང་ཟེར།

དེ་ནི་བལ་བཟས་འགན་གཙོ་བོ་བཞེས་ནས་བཞེངས་པ་སྟེ། བཀའ་ཆེན་ཀུའོ་ལ་མར་དམར་བོ་
རི་ལ་ལྷགས་རི་ལ་རྒྱ་ཁྱོན་དཔག་ཆད་གཅིག་ཡོད་པ་དེ་བྱུ་བཞེས་སོ་ཕག་གིས་བཞེགས། འཕང་གི་ཀྱང་
མཁར་སུམ་རུ་རྩེ་བཞེས་མཁར་དགུ་ཐོག་མཉམ་པ་ཞིག་བསྐྱེད་ཅིང་། མཛོས་པའི་ཆས་ཀྱིས་སྤྱོད་ཤིང་
མཁར་དམར་བོ་དགུ་བརྒྱ་གོ་དགུ་དང་རྩེ་མཁར་གྱི་རྩེ་མོ་དང་སྟོང་ཡོད་པའཁར་རེ་རེའི་རྩེ་མོ་ལ་མདུང་
བ་དན་དམར་བོ་སྟོང་རེ་བཅུགས་པ། མཐའི་རྒྱལ་བོས་དམག་དྲངས་ཀྱང་རྒྱལ་བོའི་མཁར་གྱི་རྩེ་ན་བྱ་ར་
བྱེད་པའི་མི་གཅིག་དང་སྒྲོའི་ལྷགས་བཞེས་ལ་མི་རེ་རེ་སྟེ་མི་ལྷས་སྤྱང་ཐུབ་པའི་སྟེ་ཐད་ལ་བཅུན་མོའི་མཁར་
དགུ་ཐོག་རྒྱལ་བོའི་མཁར་དང་མཉམ་པ། བར་ན་གསེར་དངུལ་གྱིས་ཟམ་པས་སྒྲེལ་ནས་ཡོད་ཅིང་།
ཕྱགས་བཞེན་སྒྲོ་བཞེས་ཡོད་པ་ཞིག་བཞེངས་པར་གསལ། སྐབས་དེའི་ཕོ་བྲང་ནི་ད་ལྟའི་རྣམ་པ་འདི་མ་
ཡིན་པར་བཅན་ཁང་གི་རྣམ་པ་སྟེ། ལོ་རྒྱུས་སུ་ནང་ནས་བལྟས་ན་ལྷའི་གཞུང་ལས་ཁང་དང་འདྲ་བ། ཕྱི་
ནས་བལྟས་ན་གྲིན་པོ་ལང་ག་མགྲིན་བཅུའི་གྲོང་བྱེད་དང་འདྲ་ཞེས་གསུངས་སོ། །

མང་སྤྱོད་གི་སྐབས་སུ་རྒྱ་དམག་གིས་བསྐྱོད་པར་བཤད་ཀྱང་དེ་འདྲ་རྒྱའི་ལོ་རྒྱུས་ཐང་ཡིག་
སོགས་སུ་མེད་པས་བོད་རྒྱལ་ཕྱན་གཞན་ཞིག་གིས་དམག་རྒྱ་དམག་དུ་བརྒྱས་ནས་བསྐྱོད་པས་ཡང་ན་

ཁྱིའི་དུ་གི་སྐབས་སུ་པོ་ཏ་ལར་ཐོག་བརྒྱབས་པའི་ལོ་རྒྱུས་དང་བསྐྱེས་སམ་གང་ལྟར་ཀྱང་དེ་ལ་དབྱང་རྒྱ་
 ཆེན་པོ་ཞིག་ཡོད། བོད་སྐད་བྱུང་འཁོར་དུས་བོད་ཀྱི་ས་གནས་སོ་སོར་འབངས་ཁྱེན་ལོག་བྱུང་ནས་པོ་ཏ་
 ལར་ཡང་གཞི་དུ་སྐྱོན་ཆེན་པོ་བྱུང་། དུས་ཕྱིས་ན་ལོ་དང་དུས་མཉམ་པའི་ཁྱུང་པོ་མཁས་པ་གྲགས་སེ་ཞེས་
 པས་པོ་ཏ་ལར་ཚད་མའི་འཆད་ཉན་གནང་བའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱང་འདུག་པས་བསྟན་པ་ཕྱི་དར་སྐབས་རིམ་
 བཞིན་སྲ་བ་ཆོས་བདག་གཉེར་བྱས་ཏེ་ལྷ་ཁང་གི་རྒྱུ་པར་གྱུར་པ་འདྲ།

རྒྱལ་རབས་བཅུ་པ་ཞིར་རྗེ་ཙོང་ཁ་བ་སློ་བཟང་གཤམ་པ་བྱོན་ནས་རི་པོ་དག་ལྷགས་པའི་ཁྱབ་
 མཐའ་སྒོལ་བཏོད་ནས་དར་རྒྱས་སུ་སྦྱིན། ཁོང་གི་སློབ་མ་རྒྱལ་བ་དག་འདུན་ཁྱབ་གྱི་སྤྱུ་མེད་ལ་བ་སློ་
 བཟང་རྒྱ་མཚོའི་རྒྱལ། གཙང་བ་རྒྱལ་པོས་དག་ལྷགས་པར་འཛེབ་པ་ལ་བཞེན་ནས་སོག་པོ་བསྟན་འཛིན་
 ཚོས་རྒྱལ་གྱི་དཔུང་གིས་གཙང་བ་རྒྱལ་པོའི་སྤྱིད་དབང་གཏོར་ཏེ། ཚོལ་ཁ་གསུམ་པོ་དབང་ཏུ་བསྟུས་
 རྒྱས་པོད་སོག་དང་བཅས་པ་རྒྱལ་དབང་ལྷ་བར་ལུལ་ཏེ་འབྲས་སྤྱངས་དགོན་ཏུ་དགའ་ལྷན་པོ་བྲང་
 བཅུགས།

བོད་ཀྱི་སྲིད་དབང་བརྟན་ཅིང་ཆོས་སྲིད་རིག་གནས་དཔལ་འབྱོར་དང་བཅས་པ་སྒེལ་བའི་ཆེད་
 ཏུ་སྲིད་དབང་གང་ཏུ་འཇུགས་མིན་དེ་གནད་དོན་ཆེན་པོར་གྱུར། ལཱ་བ་ཆེན་པོས་དགའ་ལྡན་ཁྲི་ཆེན་
 དཀོན་མཆོག་ཆོས་འཕེལ་སྐོས་ཀྱི་གྲོས་དང་ཏུ་སྒྲངས་ནས་¹⁶⁴⁵ ལོའི་བོད་ཟླ་³ པའི་ཚེས་² ཉིན་ཕྱེ་བ་
 བསོད་ནམས་རབ་བརྟན་ལ་སོ་བྲང་གསར་བཞེངས་ཀྱི་གཙུག་རྒྱུང་བྱེད་དགོས་པའི་བཀའ་བརྒྱལ་བ་
 བཞིན་སོ་གསུམ་ལ་ལེགས་པར་གྱུབ། སྲིད་དབང་པོ་ཏེ་ལར་སྒྲོས་པས་བོད་ཀྱི་ཆོས་སྲིད་ཚུགས་གང་ཐད་
 བས་ཡར་རྒྱས་སུ་སྒྱུབ།¹⁶⁹⁰ ལོར་རྒྱལ་བ་ཆེན་པོ་དགོངས་པ་རྒླགས་ཏེ་སྡེ་སྲིད་སངས་རྒྱས་རྒྱ་མཆོས་གཙུག་
 རྒྱུང་གནང་ནས་སོ་བྲང་པོ་ཏེ་ལ་སྒྲུང་ཡང་རྒྱས་སྒྲུབ་ཆེན་པོ་མཛད་དེ་སོ་བྲང་དམར་པོ་དང་རྒྱལ་དབང་
 སྐུ་ཕྱེད་ལཱ་བའི་གསེར་གདུང་བཞེངས།

1696 ཡོར་ཡོངས་སུ་ཐུབ་ཅིང་། ཡར་སྐྱེན་འདིར་བལ་ཡུལ་དང་རྒྱ་ནག་སྐུ་མཁས་ནས་གདན་འུ་
གནང་བ་བཅས་མི་རིགས་མི་འདྲ་བ་མང་པོ་བཅས་བརྟེན་མས་མི་གངས་7700 ལྷག་ཙམ་ཞུགས་ཡོད་པེ་གང་
དམར་པོ་ལེགས་ཐུབ་པའི་མཛད་སྒྲོ་གཟབ་རྒྱས་འཆོགས་ཤིང་། ཡི་གེ་མ་འབོད་པའི་རྫོང་རིང་གཅིག་དྲན་
ཉིན་དུ་བཅུགས། རྫོང་རིང་དེས་གང་གི་ལྷགས་རིའི་ནང་དུ་ཡོད་པས་རྫོང་རིང་ནང་མ་ཟེར།

མོ་བྲང་པོ་ཏུ་ལའི་མཐོ་ཚད་ལ་སྒྲིའི་¹¹⁷དང་གར་ལུ་བར་རིང་ཚད་སྒྲིའི་³⁶⁰ཙམ་ཡོད། མོ་བྲང་གི་རྟེན་གྱི་གཙུག་པོ་ཚེས་རྒྱལ་སྤྱིར་བཙན་སྐྱམ་པོའི་སྐལ་བཟང་གི་གར་ནས་གདན་དྲངས་པའི་ཙན་དན་གྱི་སྐུ་རང་ཕྱོག་འཕགས་པ་ལོ་གེ་ལྷ་ར་དང་། མོ་བྲང་གི་བཞོན་པ་དང་། བཟོ་ཆ་ལ། རྒྱ་ཕྱོག་ལ། རྟེན་པས་ཁྲིས། རིག་གནས། རྟེན་རྒྱས་སོགས་བརྗོད་ཀྱིས་མི་ལང་བ་ཡོད།

མོ་བྱང་པོ་ཏ་ལ་ར་མཇལ་བ་དང་ལྷ་སྐྱོར་བྱེད་པ་ཉིན་རུ་མང་པོ་ཞིག་ཡིད། ངས་ཚོ་དཔག་ཅིག་
བྱེད་རུས་སལ་ཆེར་ཁྲི་ཕྲག་ཉེ་བ་ལོས་ཡིད་སྟུམ། པོ་ཏ་ལ་རྫོས་ཁྱབ་ཀྱང་ཉིན་རེ་བཞིན་འདི་ལྟར་མི་མང་
པོ་ཞིག་བཅའ་མི་ཆད་པར་ཡོང་བཞིན་པ་འདིས་པོ་ཏ་ལ་ལ་གནོད་པ་གང་ཞིག་འབྱུང་ངམ་སྟུམ་ནས་

དངངས་འཆུབ་ཅིག་ཀྱང་སྐྱེས་བྱུང་།

མོ་བྱང་དཀར་པོའི་ནང་དུ་ཆོས་ས་ཆེན་ཤར་དང་། ཉི་འོད་ཤར་དགའ་ལྡན་སྤང་གསལ། ཟུར་
འཕྱོང་རབ་གསལ་གཟིམ་ཆུང་། ལགོན་ཁང་། གཟིམ་ཆུང་འཆི་མེད་རྣམ་རྒྱལ་ཉི་འོད་ལུབ་བསྟོན་ནམས་
ལེགས་འབྲིལ། གཟིམ་ཆུང་སྤུང་ཆོགས་འདོད་འབྲིལ། གཟིམ་ཆུང་དགའ་ལྡན་ཡང་ཆེ། དབང་ཕྱུག་སྟེང་
ཤོད། བརྟན་མ་ལྟོག་གཡུལ་རྒྱལ་ལྟོག་ཤར་ཆེན་ལྟོག་རྣམ་རྒྱལ་གྲྭ་ཚང་བཅས་ཡོད་ཅིང་བདེ་ཡངས་ཤར་
ངོས་སུ་རྒྱལ་བ་བསྐྱལ་བཟང་རྒྱ་མཚོའི་དུས་སུ་བཀའ་བྱང་དང་བཀའ་མགོན། འགག་པ་བཅས་བཙུགས་
ནས་ཆེ་ཡིག་ཚང་ལས་བྱུངས་དང་ཆེ་སྐྱབ་གྲྭ་ཡོད།

དབྱུང་གྱི་ཕོ་བྲང་དམར་བོར་ཐོག་བཞེགས་བརྩུ་གསུམ་ཡོད་པའི་ནང་དུ་གཟིམ་ཆུང་བཀའ་གདམས་
འབྲིལ་བ། རོ་མཆར་འབྲིལ་བ། བདེ་ལྷན་འབྲིལ་བ། སུན་ཆོགས་བཀོད་པ། ས་གསུམ་ནམ་གུལ་སོགས་
དེའི་ཤོད་དུ་ཐུན་ཟ་ལྟ་ཁང་དང་ཟ་ལྟ་ཁང་། རྒྱ་ནག་ལྟ་ཁང་། ལི་མ་ལྟ་ཁང་། དེའི་ཤོད་དུ་ཆོམས་ཆེན་
མེད་ཞིའི་སུན་ཆོགས། ལམ་རིམ་ལྟ་ཁང་། རིག་འཛིན་ལྟ་ཁང་། གསེར་གདུང་འཛམ་གླིང་རྒྱན་གཅིག་
འབྲུངས་རབས་ལྟ་ཁང་སོགས་ཡོད། ཕོ་བྲང་དམར་བོའི་ལུ་བ་རོས་སུ་མེ་ནམ་གུལ་གྲ་ཆང་ཡོད།

པོ་ཏྲ་ལར་མཇལ་དུས་ངས་བསམ་པ་ནི་དགའ་ལྡན་སྔ་བྲང་གི་དཀའ་ཁིང་རྒྱ་བའི་ལོ་རྒྱས་དེ་དག་
 རེད། ད་ལྟ་དགའ་ལྡན་སྔ་བྲང་གི་ལོ་རྒྱས་རོ་མ་ཤེས་མཁན་ཏྲ་ཅང་ཉུང་སྟེ། དེ་ནི་ལོ་རྒྱས་རྒྱ་བའི་རྒྱ་གཏུང་
 འབའ་ཞིག་ཡིན་ལ། འདི་ལྟ་བུའི་རྒྱ་གཏུང་ཁོང་དུ་བརྟུག་ནས་དགོད་བཞིན་པའི་ང་དང་ང་འདྲ་བ་མང་
 པོ་རྩ་ས་ན་ཡོད་པའང་ཤེས་མོང་།

དེར་བརྟུན་ནས་བྱག་པ་ཚངས་དབྱངས་རྒྱ་མཚོས་ཟླ་མིང་གི་དགོངས་པ་འི་བཞེན་བརྒྱལ་མ་ཐུབ་པས།
 བོད་ཀྱི་བརྟུན་མིང་ལ་གོད་ཆག་གི་ས་བོན་བཏབ། ལྷག་པར་གོད་ཆག་དེས་རང་ཉིད་དང་ཟླ་མིང་གཉིས་
 གྲང་ཕྱི་མར་འགོ་བའི་རྟ་གོན་བྱས་ཤིང་། དེ་ལ་བརྟུན་ནས་རྟ་གྲུང་པ་བོད་དུ་སླེབས་པ་དང་ཆུ་ཡོས་
 དུས་འབྲུག་བྱང་ནས་ཆོལ་གསུམ་ཡ་ཁོར་དུ་ཕྱིན་པ་སོགས་དྲན་ནས་སེམས་པ་རྒྱུ་ཤུར་སེ་བྱད་སོང་། ཁོར་
 གིས་མཐུར་སྤྱ་རྟ་པོ་དེས་སྟོན་གྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡོད་ཚད་བསུབ་ནས་ད་རྟ་རྒྱལ་བའི་སྤྱི་ཕྱིང་རིམ་བྱོན་ལས་
 ཆེས་དགའ་བསུ་བྱེད་པ་ཞིག་དུ་སྤྱར་འདུག།

ཁོང་གི་རྗེས་ནས་བསྐྱལ་བཟང་སྒྲུ་མཆོས་ཀྱང་གིད་སྒྲོང་མ་ཐུབ་ལ། སྒྲོང་འདྲིད་ཀྱང་མེད་པ་འདྲ།
དེ་དག་ལ་ང་ལུ་མ་སྒྱུར་གསུམ་གྱི་ཉོག་དྲ་དང་སོ་སྟེ་བའི་གཡོ་འཕྲུལ། མང་འགྱུར་མེད་ནམ་སྒྲུ་གྱི་བཙས་
བསྒྱུར་གྱི་པམ་ཁ། ལམ་བན་གྱི་བཙན་ལྷགས། གོར་ཁ་སྟགས་གྱི་ཐུབ་ཆོད་བཙས་ཀྱང་དྲན་བྱུང་ལ་དྲན་
ཐངས་རེ་ཡིད་སྟོད་ལ་འབབ་ཐབས་བྲལ།

དགའ་ལྷན་པོ་བྱང་གི་སྲིད་སྐྱོང་རིམ་བྱོན་ལས་ཆེས་དུས་བདེ་བྱང་མེད་པ་ནི་རྒྱལ་དབང་བཙུ་
གསུམ་པ་ཆེན་པོ་ཡིན་ལ། བཟང་དཀྱིལ་ཆེས་ཆེ་བ་ཡང་བཙུ་གསུམ་པ་ཆེན་པོ་ཡིན། བཙུ་གསུམ་པ་ཆེན་
པོས་རྒྱལ་བའི་ཁྲི་ལ་བཞུགས་ནས་བོད་ཀྱིས་ཆབ་སྲིད་ལ་བཞག་པའི་བྱས་ཤེས་བསམ་ན་ངོ་མ་ཏུ་ལས་པ་
ཞིག་རེད། དབྱིན་རི་བ་པའང་ལགས་ཀྱིས། བཙུ་གསུམ་པ་ཆེན་པོ་རྩ་བུ་སྤོང་ཆད་བྱོན་མ་ཕྱིར་ལ། ད་ལྟ་

ཡང་བྱང་མེད་པ་མ་ཟད་རྗེས་སུ་ཡང་འབྱུང་དཀའ་ཞེས་གདེང་འཛིན་བྱས་ཡོད།
བདག་ཅག་དར་ཆེན་ལྷོ་ག་ཅེས་སྤྲོད་ཆད་ཅི་ཕོ་བྲང་ཚུགས་ས་དེར་སྐྱེ་ཞབས་སྒོ་བཟང་ཕུན་ཚོགས་ཀྱིས་
སྤྲོ་ལེན་བྱས་ཤིང་། བདེ་ཡངས་ལྷོ་ག་ཅེས་སྤྲོད་ཆད་ལོ་རེའི་སྐབས་བཅུ་གཉིས་པའི་ཆེས་ཉེར་དགུའི་ཉིན་
འཆམ་ཅིང་ས་དེར་བརྒྱད་ནས་ནམ་ཐུལ་གྲུ་ཚང་གི་འདུ་ཁང་ལ་མཇལ་ཏེ། སྐྱེ་ཞབས་རྡོ་རྗེ་གཡུལ་ཐུལ་
ལགས་ཀྱིས་སྤྱི་ནས་འགྲེལ་བཤད་གནང་བཞིན་ཕོ་བྲང་དང་དམར་པོའི་ལྷ་ཁང་དག་ལ་ཞིབ་རྒྱུ་མཇུག་
པོ་ཏ་ལར་མཇུག་ནས་ལྷ་གསྐྱོ་ལས་བྱུང་ནས་བྱིར་མདུན་དུ་སྤྲོལ་བ་བྱུང་། ང་ཚོ་དལ་གྱིས་བར་སྐྱར་གྱི་
ཐུགས་སུ་སྤྲོད་གིན་ཡོད། ངས་པོ་ཏ་ལ་ལ་བྱི་མིག་གིས་ལྷ་དུས། ཕོ་བྲང་གི་ཡང་སྤྲོད་དུ་སྐྱར་ལཱའི་དར་
དམར་ལྷ་བ་ལྷ་བ་དུ་གཡོ་བ་མཐོང་བྱུང་།